

การสร้างความเข้าใจของครอบครัวต่อกลุ่มเยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศ
ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาจังหวัดอุดรดิตถ์ด้วยศิลปะแบบมีส่วนร่วม
Building Family Understanding Toward Gender Diverse Youth
in Secondary Schools in Uttaradit Province
Through Participatory Art

อุสุมา พันไพศาล¹ และ นิชภา โมราธอป²
Usuma Punpaisan¹ and Nitchapa Morathop²

Received: 10 May 2025; Revised: 01 June 2025; Accepted: 21 June 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความเข้าใจระหว่างครอบครัวและกลุ่มเยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศ และ 2) เพื่อสร้างกระบวนการโดยใช้ศิลปะสื่อสารความเข้าใจระหว่างครอบครัวกับกลุ่มเยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้รูปแบบการวิจัยปฏิบัติการ เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสร้างตัวละครเพื่อเข้าใจเรื่องเพศ และการประชุมระดมความคิดเห็น จากกลุ่มผู้ปกครองและเยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศจำนวน 20 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ร่วมกับการวิเคราะห์เชิงพรรณนาและการหาค่าเฉลี่ย

ผลการวิจัยพบว่า 1) ครอบครัวมีความเข้าใจต่อกลุ่มเยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศในระดับที่ดีขึ้น โดยเกิดจากการพูดคุย การเปิดใจ และการให้เวลาซึ่งช่วยลดความขัดแย้งและสร้างการยอมรับในครอบครัว 2) กระบวนการใช้ศิลปะแบบมีส่วนร่วมช่วยให้เยาวชนสามารถแสดงออกถึงอัตลักษณ์ของตนผ่านผลงานศิลปะที่สื่อความหมายหลากหลาย ทั้งในด้านมิตรภาพ ความรัก ความเข้าใจ และเพศวิถี โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มตามแนวคิดบทบาททางเพศ (Masculine, Feminine, Androgyny และ Undifferentiated) ครอบครัวที่เข้าร่วมกระบวนการมีระดับความเข้าใจในประเด็นต่าง ๆ อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: ความเข้าใจของครอบครัว; เยาวชน; ความหลากหลายทางเพศ; ศิลปะแบบมีส่วนร่วม

¹ คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์; Faculty of Industrial Technology, Uttaradit Rajabhat University

² คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์; Faculty of Humanities and Social Sciences, Uttaradit Rajabhat University

Corresponding Author, E-mail: design.love1997@gmail.com

Abstract

This research aimed to 1) study the understanding between families and gender-diverse youth and 2) develop a participatory art-based process to enhance mutual understanding between families and gender-diverse youth. This study employed a qualitative action research design. Data were collected through in-depth interviews, the Gender Unicorn tool, and brainstorming sessions with 20 participants comprising gender-diverse youth and their parents. The data were analyzed using content analysis and narrative interpretation, supported by descriptive statistics.

The findings revealed that: 1) Families demonstrated an improved understanding of gender-diverse youth through dialogue, open-mindedness, and time spent together, which helped reduce conflict and foster acceptance within the family. 2) The participatory art process enabled youth to express their identities through various artworks reflecting themes of friendship, love, empathy, and gender expression. These artworks were categorized into four gender role groups: Masculine, Feminine, Androgyny, and Undifferentiated. Families who participated in the process showed greater understanding in key aspects, particularly in gender expression, romantic and sexual interest, and family relationships. This was evident through their positive responses to the artworks, increased openness, and constructive communication with their children.

Keywords: Family Understanding; Youth; Gender Diversity; Participatory Art

บทนำ

ปัจจุบันความหลากหลายทางเพศในสังคมไทยยังเป็นประเด็นที่อ่อนไหว ปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัวจึงมักมาจากภาวะความเครียด ความวิตกกังวลของผู้ปกครอง และความขัดแย้งอันเนื่องมาจากความไม่เข้าใจ ซึ่งพบได้ว่าความต้องการด้านข้อมูลข่าวสารเป็นสิ่งที่ผู้ปกครองต้องการมากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นหนังสือหรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ เพื่ออธิบายเกี่ยวกับพฤติกรรมของบุตรที่พวกเขาอยากได้ความกระจ่าง เช่น เขาจะเป็นเหมือนเด็กปกติทั่วไปไหม หรือ สามารถรักษาได้หรือไม่ เป็นต้น นอกจากนี้ บิดามารดายังต้องการที่จะได้รู้จักกับผู้ปกครองคนอื่น ๆ เพื่อที่จะแลกเปลี่ยนข้อมูลและประสบการณ์ของการมีบุตรเป็นผู้มีความหลากหลายทางเพศ และต้องการได้พบเห็นภาพของคนข้ามเพศที่ประสบความสำเร็จในชีวิตหรือหน้าที่การงานในอนาคต โดยเฉพาะในสังคมไทยที่ภาพทัศนส่วนใหญ่ของคนกลุ่มน้อยทางเพศที่สังคมนำเสนอ มักเป็นภาพทัศนด้านลบ ดูตลกขบขัน หรือเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่ผิดศีลธรรม สิ่งเหล่านี้ยิ่งเพิ่มความกดดันให้กับบิดามารดา

การได้รับคำปรึกษาที่ถูกต้องจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นและต้องมีพื้นฐานความรู้ในการให้ข้อมูลอย่างถูกต้อง หากขาดซึ่งความเข้าใจแล้ว ผลกระทบที่ตามมาคือ การที่ครอบครัวปฏิเสธเยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศ โดยพวกเขาอาจจะได้รับการถูกตีตราและการเลือกปฏิบัติ อันเกิดจากการที่สังคมขาดความเข้าใจ แต่กลับพบว่าองค์ความรู้และระบบพื้นฐานการดูแลที่มันยังไม่สอดคล้องกับความต้องการและบริบทของกลุ่มนี้ อีกทั้งข้อมูลในประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับความต้องการทั้งด้านร่างกาย จิตใจ จิตสังคม และการดูแลเยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศยังคงมีจำกัด เหล่านี้จึงอาจเป็นสาเหตุที่ทำให้เด็กมีพฤติกรรมเสี่ยงที่ส่งผลกระทบต่อภาวะสุขภาพ หรือทำให้ปัญหารุนแรงขึ้นในอนาคต (ปริยศ กิตติธรรค์ศักดิ์ และ Matthews, 2562)

ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงปัญหาความหลากหลายทางเพศดังกล่าว โดยเฉพาะการศึกษาและค้นหาข้อมูลที่ถูกต้องจะช่วยให้สมาชิกในครอบครัวเข้าใจกันได้มากขึ้น และสามารถอธิบายเกี่ยวกับสิ่งที่ลูกเป็นได้อย่างถูกต้อง ความเข้าใจจากครอบครัวมีความสำคัญในการส่งเสริมการเติบโตของลูก เพื่อให้บ้านเป็นพื้นที่ปลอดภัยสำหรับกลุ่มเยาวชน เพื่อให้พวกเขารู้สึกอบอุ่น ปลอดภัย และมั่นใจในตัวเอง ทำให้พวกเขารู้สึกว่ามีที่ปรึกษาและมีผู้ที่คอยสนับสนุนอยู่ในครอบครัว สอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์เชิงลึกจากคุณโน้ต (นามสมมติ) หญิงข้ามเพศรายหนึ่ง เป็นสมาชิก YEC Uttaradit – กลุ่มนักธุรกิจรุ่นใหม่หอการค้าจังหวัดอุดรดิตถ์ ที่ได้กล่าวว่า “...ตนมีโอกาสนี้ไปแนะนำอาชีพให้แก่นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาในโรงเรียนประจำจังหวัดแห่งหนึ่ง สิ่งที่เรายพยายามบอกเรื่องความเข้าใจตัวเอง ชี้แนะให้เด็ก ๆ เข้าใจตนเอง ในความเป็นจริงแล้วเด็กเขาว่าตนเองต้องการมีเพศวิถีใด การแสดงออกของอัตลักษณ์ทางเพศชัดเจน สิ่งที่ควรคุยไม่ใช่กับเด็กแต่เป็นสมาชิกในครอบครัวที่ควรเข้าใจในตัวเด็กมากกว่า อย่างน้อยไม่สนับสนุนแต่ไม่ควรไปปิดกั้นในเพศวิถีของเด็กด้วย...”

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดในการสร้างความเข้าใจของครอบครัวต่อกลุ่มเยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดอุดรดิตถ์ด้วยศิลปะการมีส่วนร่วม อันเป็นประโยชน์ต่อการยอมรับตัวตนของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศและคนในครอบครัวที่ต้องทำความเข้าใจ เพื่อให้ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศได้แสดงตัวตนออกมาอย่างอิสระ และใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุขในสังคม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเข้าใจระหว่างครอบครัวและกลุ่มเยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศ
2. เพื่อสร้างกระบวนการโดยใช้ศิลปะสื่อสารความเข้าใจที่มีระหว่างครอบครัวและกลุ่มเยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้รูปแบบการวิจัยปฏิบัติการ ซึ่งมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมายในการสร้างความเข้าใจระหว่างครอบครัวกับเยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศ ผ่านกระบวนการทางศิลปะแบบมีส่วนร่วม

1. กลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่เกี่ยวข้องในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศระดับมัธยมศึกษา และผู้ปกครองในจังหวัดอุดรธานี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศ จำนวน 10 คน และผู้ปกครองของเยาวชนกลุ่มเดียวกันอีก 10 คน รวมทั้งสิ้น 20 คน โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งพิจารณาจากเกณฑ์การคัดเลือกดังนี้ 1) เป็นเยาวชนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดอุดรธานี อายุระหว่าง 14-19 ปี 2) ผู้เข้าร่วมยินยอมให้ข้อมูลด้วยความสมัครใจ 3) ได้รับการแนะนำจากอาจารย์ฝ่ายแนะแนวของโรงเรียนในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อสำรวจประสบการณ์ ความคิด ความเข้าใจของเยาวชนและผู้ปกครอง

2.2 แบบประเมิน Gender Unicorn เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบด้านเพศ อัตลักษณ์ทางเพศ การแสดงออกทางเพศ และแรงดึงดูด

2.3 แบบระดมความคิดเห็น (Brainstorming Guide) สำหรับจัดเวทีแลกเปลี่ยนระหว่างเยาวชนและผู้ปกครองในกิจกรรมกลุ่มย่อย

2.4 แบบประเมินระดับความเข้าใจของผู้ปกครองต่ออัตลักษณ์ทางเพศของเยาวชน ซึ่งใช้มาตรวัดแบบ Likert 5 ระดับ (ใช้เพื่อสนับสนุนข้อมูลเชิงพรรณนา ไม่ใช่เพื่อทดสอบสมมติฐานเชิงสถิติ)

เครื่องมือทั้งหมดผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่านจากสาขาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

3.1 การสัมภาษณ์เชิงลึกกับเยาวชนและผู้ปกครอง เพื่อรับฟังปัญหา ความต้องการ และการรับรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางเพศ

3.2 การใช้เครื่องมือ Gender Unicorn กับเยาวชนทั้ง 10 คน เพื่อสะท้อนลักษณะเฉพาะของอัตลักษณ์ทางเพศ

3.3 การจัดกิจกรรมระดมความคิดเห็น 2 ครั้ง ได้แก่ ครั้งที่ 1 รับฟังปัญหาและความต้องการเพื่อนำข้อมูลไปออกแบบกิจกรรมศิลปะ ครั้งที่ 2 เสนอผลงานศิลปะและสะท้อนผลการเรียนรู้ร่วมกัน

3.4 การให้ผู้ปกครองประเมินความเข้าใจหลังรับชมและแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับผลงานศิลปะของเยาวชน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์และเวทีระดมความคิดเห็นนำมาวิเคราะห์โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ร่วมกับการตีความเชิงพรรณนา

(Narrative Interpretation) โดยใช้กรอบคำถามเชิงคุณภาพ เช่น ความเข้าใจ การเปิดใจ การยอมรับ และความสัมพันธ์ระหว่างกัน

นอกจากนี้ มีการใช้ข้อมูลจากแบบประเมินความเข้าใจของผู้ปกครองในการสนับสนุนการวิเคราะห์เชิงพรรณนา โดยแสดงผลในรูปของค่าคะแนนเฉลี่ย (Mean) เพื่ออธิบายแนวโน้มความเข้าใจของครอบครัวในประเด็นต่าง ๆ โดยมีได้ใช้เพื่อการทดสอบเชิงสถิติอย่างเป็นทางการ

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาความเข้าใจระหว่างครอบครัวและกลุ่มเยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศ พบว่า กลุ่มเยาวชนผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 10 คนที่มีความหลากหลายทางเพศดังผลการประเมิน Gender Unicorn ซึ่งเป็นเครื่องมือในการทำความเข้าใจความหลากหลายทางเพศ

จากผลการวิเคราะห์ความเข้าใจความหลากหลายทางเพศด้วยเครื่องมือ Gender Unicorn พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักเพศชายโดยกำเนิด มีอัตลักษณ์ทางเพศ (Gender Identity) ต่อไม่ระบุเพศและเพศหญิงอยู่ในระดับมาก (ร้อยละ 60.0) และมากที่สุด (ร้อยละ 40.0) มีการแสดงออกทางเพศ (Gender Expression) มากกว่าครึ่งหนึ่งเป็นเพศหญิง (ร้อยละ 60.0) ในส่วนแรงดึงดูดทางกาย (Physically Attracted) ไม่ระบุเพศอยู่ในระดับน้อยที่สุดทั้งหมด (ร้อยละ 100.0) และแรงดึงดูดทางใจ (Emotionally Attracted) ต่อเพศชายและเพศหญิงในระดับมากที่สุด (ร้อยละ 60.0) และมาก (ร้อยละ 60.0) ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักเพศหญิงโดยกำเนิด พบว่า มีอัตลักษณ์ทางเพศ (Gender Identity) ต่อไม่ระบุเพศและเพศหญิงอยู่ในระดับมากที่สุด (ร้อยละ 40.0, ร้อยละ 40.0) ส่วนเพศชายอยู่ในระดับน้อย (ร้อยละ 20.0) มีการแสดงออกทางเพศ (Gender Expression) มากกว่าครึ่งหนึ่งเป็นเพศชาย (ร้อยละ 60.0) โดยมีแรงดึงดูดทางกาย (Physically Attracted) ไม่ระบุเพศเป็นส่วนใหญ่ (ร้อยละ 60.0) ระบุเพศหญิงระดับปานกลาง (ร้อยละ 20.0) และเพศชายระดับปานกลาง (ร้อยละ 20.0) และแรงดึงดูดทางใจ (Emotionally Attracted) เกือบทั้งหมดระบุเพศหญิงในระดับมากที่สุด (ร้อยละ 80.0) และเพศชายในระดับน้อย (ร้อยละ 20.0)

ทั้งนี้ การสัมภาษณ์เชิงลึกเพิ่มเติมจากกลุ่มผู้ปกครองของเยาวชนผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 10 คน สะท้อนข้อมูลให้เห็นว่า การยอมรับของพ่อแม่ เป็นการแสดงออกที่บ่งบอกถึงความรู้สึกที่มีต่อบุตร เป็นสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อบุตรมีการดำเนินชีวิตอยู่กับครอบครัวและสังคมอย่างมีความสุขและสามารถใช้ศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่ ช่วยให้บุตรเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจ รับรู้ถึงคุณค่าในตนเองที่จะดำเนินชีวิตอย่างเชื่อมั่นและเป็นสุข เกิดความพึงพอใจในชีวิต ส่งผลถึงการปรับตัว มีพัฒนาการทางบวกและลดความสับสนในบทบาททางเพศ ซึ่งการยอมรับของพ่อแม่ยังเป็นจุดเริ่มต้นในการส่งเสริมการทำหน้าที่ของพ่อแม่ที่จะทำให้เกิดการเปิดใจรับฟัง ร่วมเรียนรู้ปัญหาของบุตรอันนำซึ่งความผาสุก เป็นการสร้างบุคคลากรที่มีคุณค่าแก่สังคมต่อไป พ่อแม่ที่บุตรมีพฤติกรรมข้ามเพศส่วนใหญ่ไม่เคยนำประเด็นที่เกี่ยวกับพฤติกรรมข้ามเพศและการแสดงออกทางเพศที่แตกต่างจากเพศกำเนิดมาเปิดใจพูดคุยในครอบครัว เพราะความรู้สึกปฏิเสธที่เกิดขึ้นภายในใจของพ่อแม่ รวมทั้ง

การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับพฤติกรรมข้ามเพศที่เป็นส่วนหนึ่งในการสร้างความคิด ความเชื่อ ความคาดหวังที่มีต่อบุตร ส่งผลถึงปฏิสัมพันธ์ การสื่อสารระหว่างพ่อแม่บุตร แรงจูงใจในการพัฒนา คุณสมบัติและทักษะความเป็นพ่อแม่ ความคิดด้านลบที่เกิดกับพ่อแม่อันเนื่องจากบุตรข้ามเพศ ทำให้พ่อแม่ไม่สามารถยอมรับในตัวบุตรตามความเป็นจริง ย่อมส่งผลต่อการแสดงออกและการทำหน้าที่พ่อแม่ตามมา ซึ่งมีปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการยอมรับของพ่อแม่ทั้งที่เกิดจากพ่อแม่และสิ่งแวดล้อม ดังคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลหลักว่า

“...ครอบครัวคือจุดที่ทำให้เราเข้มแข็ง สามารถทำให้เราผ่านความยากลำบากจากสังคม ข้างนอกไปได้ ทุกอย่างทุกปัญหาเราอยู่ด้วยกันเป็นครอบครัว...”

(วรรณ (นามสมมติ), 8 กุมภาพันธ์ 2567)

“...มันไม่จำเป็นหรอกว่าต้องเป็นผู้ชายหรืออะไร ขอเป็นคนดี อยู่ในสังคมแบบมีความสุข แม่ก็มีความสุขแล้ว...”

(ชไมพร (นามสมมติ), 8 กุมภาพันธ์ 2567)

2. ผลสร้างกระบวนการโดยใช้ศิลปะสื่อสารความเข้าใจที่มีระหว่างครอบครัวและกลุ่มเยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศ ผู้วิจัยร่วมกับเยาวชนและผู้ปกครองสร้างชุดงานศิลปะที่ใช้ข้อมูลที่ได้จากผลการศึกษาในส่วนที่ 1 โดยใช้วิธีการออกแบบด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ภาพเสมือน 3 มิติ และสร้างพร้อมพ่นสีให้เป็นสีสะท้อนแบบโฮโลแกรม (Holograms) มีความเงาและแวววับ เมื่อโดนแสงสะท้อนจะส่องประกาย ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ได้ผลงานศิลปะมา 1 ชุดประกอบด้วยชิ้นงาน 24 ชิ้นโดยแบ่งผลงานออกตามรูปทรงเป็น 2 แบบได้แก่ กลุ่มที่ 1 ผลงานศิลปะที่มีรูปทรงอิสระ และกลุ่มที่ 2 ผลงานศิลปะที่มีรูปทรงไม่อิสระหรือมีรูปแบบ ซึ่งมีที่มาจากวัตถุที่มีและไม่มีในธรรมชาติซึ่งสื่อสารถึงความเป็นธรรมชาติเป็นการนำมาเพิ่มและตัดทอนให้เกิดเป็นจินตนาการ ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผลงานศิลปะที่มีรูปทรงอิสระ

U1

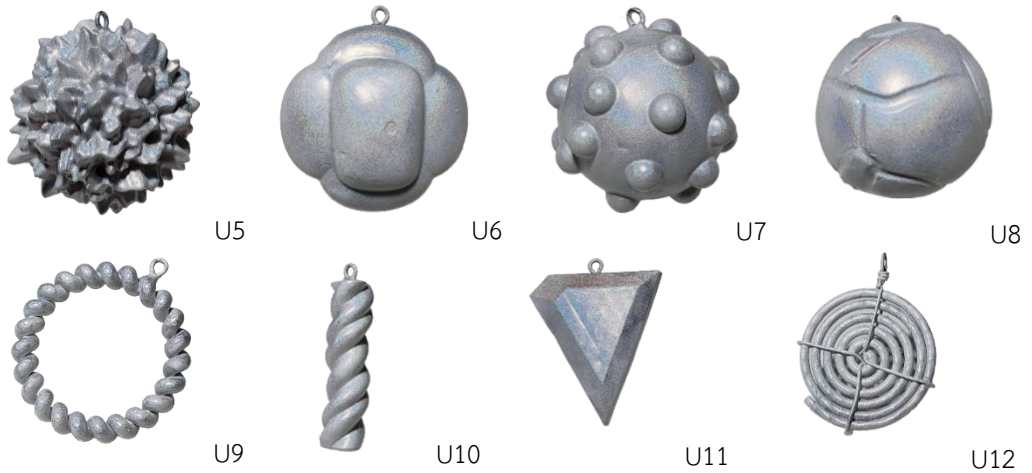
U2

U3

U4

ภาพ 2 ชิ้นงานศิลปะที่เป็นรูปทรงอิสระ

ชิ้นงาน	ความหมายของงานศิลปะ ในแต่ละชิ้นงาน	ชิ้นงาน	ความหมายของงานศิลปะ ในแต่ละชิ้นงาน
U1	ก่อตัว	U7	สังคม สภาพแวดล้อม
U2	สับสน	U8	ไม่เป็นตัวเอง
U3	การลื่นไถล	U9	พันธนาการ
U4	เปิดเผย	U10	ความสัมพันธ์
U5	อุปสรรค	U11	ความเป็นชาย Masculinity
U6	มิตรภาพ เพื่อน	U12	การเปลี่ยนแปลง

ตารางที่ 1 ความหมายของงานศิลปะในแต่ละชิ้นงานกลุ่มที่ 1

กลุ่มที่ 2 ชิ้นงานศิลปะที่มีรูปทรงไม่อิสระหรือมีรูปแบบ

ภาพ 3 ชิ้นงานที่เป็นรูปทรงไม่อิสระหรือมีรูปแบบ

ชิ้นงาน	ความหมายของงานศิลปะในแต่ละชิ้นงาน	ชิ้นงาน	ความหมายของงานศิลปะในแต่ละชิ้นงาน
F1	ความกลมกลืน กักขัง	F7	มีคุณค่า
F2	ครอบครั	F8	ยืดหยุ่น
F3	จิตกล้ำหาญ	F9	การรักษาสัญญา
F4	มั่นคง	F10	ความเป็นหญิง Feminine
F5	การเติบโต มุ่งมั่น	F11	ความเรียบง่าย
F6	คาดหวัง	F12	ความหวาดกลัว

ตารางที่ 2 ความหมายของงานศิลปะในแต่ละชิ้นงานกลุ่มที่ 2

ในการนำชุดงานศิลปะไปใช้กับกลุ่มเป้าหมาย ผู้วิจัยออกแบบกระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างงานศิลปะโดยใช้แยกการทดสอบ กล่าวคือ ชั้นแรก ให้กลุ่มเยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศ จำนวน 10 คน แยกทำงานคนละ 1 ชิ้น อธิบายความหมายของชิ้นงานที่ต้องการสื่อสาร จากนั้นให้เยาวชนเลือกผลงานที่คิดว่าสื่อถึงตนเอง แทนความเป็นตนเองโดยไม่อธิบายความหมายของผลงานในแต่ละชุดมาชุดละ 2 ชิ้น รวม 4 ชิ้น ซึ่งได้ผลงานจากกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเยาวชน 10 ชุด พร้อมผลการสรุปการตีความในผลงาน ดังตาราง 3

กลุ่มตัวอย่าง	งานศิลปะที่เลือก				ความหมายของผลงาน
	ชิ้นที่ 1	ชิ้นที่ 2	ชิ้นที่ 3	ชิ้นที่ 4	
คนที่ 1	 U1	 U9	 F7	 F11	ก่อตัวพันธนาการ มีคุณค่าความเรียบง่าย
คนที่ 2	 U12	 U7	 F6	 F12	การเปลี่ยนแปลง สังคมคาดหวัง ความหวาดกลัว
คนที่ 3	 U6	 U8	 F10	 F9	มิตรภาพ เพื่อน ไม่เป็นตัวเอง การรักษาสัญญา ความเป็นหญิง Feminine

กลุ่ม ตัวอย่าง	งานศิลปะที่เลือก				ความหมายของ ผลงาน
	ชั้นที่ 1	ชั้นที่ 2	ชั้นที่ 3	ชั้นที่ 4	
คนที่ 4	 U10	 U2	 F3	 F7	ความสัมพันธ์ สับสนจิตกล้ำหาญ มีคุณค่า
คนที่ 5	 U3	 U4	 F5	 F11	การสิ้นไหลเปิดเผย การเติบโต มุ่งมั่น ความเรียบง่าย
คนที่ 6	 U8	 U12	 F1	 F2	ไม่เป็นตัวเอง การเปลี่ยนแปลง ความกลมกลืน กักขังสังคม สภาพแวดล้อม
คนที่ 7	 U5	 U2	 F2	 F4	อุปสรรค อุปสรรค ครอบครั มั่นคง
คนที่ 8	 U11	 U8	 F8	 F1	ความเป็นชาย Masculinity ไม่เป็นตัวเอง ยึดหยุ่น ความกลมกลืน กักขัง
คนที่ 9	 U7	 U1	 F4	 F3	สังคม สภาพแวดล้อม ก่อตัว มั่นคง จิตกล้ำหาญ

กลุ่ม ตัวอย่าง	งานศิลปะที่เลือก				ความหมายของ ผลงาน
	ชั้นที่ 1	ชั้นที่ 2	ชั้นที่ 3	ชั้นที่ 4	
คนที่ 10	 U6	 U3	 F9	 F12	มิตรภาพ เพื่อน การลื่นไหล การรักษาสัญญา ความหวาดกลัว

ตารางที่ 3 ผลการเลือกงานศิลปะของกลุ่มเยาวชน

จากตารางที่ 3 ผลการเลือกงานศิลปะของกลุ่มเยาวชน อธิบายได้ว่า อัตลักษณ์ทางเพศของกลุ่มเยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศแบ่งออก 4 กลุ่มตามแนวคิดบทบาททางเพศ (Gender Role) ได้แก่ กลุ่มที่ 1 มีลักษณะความเป็นชายสูง (Masculine) ประกอบด้วยชิ้นงาน U1, U4, U6, U11, F3, F4, F5, F6 และ F9 สะท้อนความกล้าหาญ เป็นผู้นำ เข้มแข็ง กล้าตัดสินใจ ชอบแข่งขัน มีพลังอำนาจ กระฉับกระเฉง เป็นอิสระ กลุ่มที่ 2 มีลักษณะความเป็นหญิงสูง (Feminine) ประกอบด้วยชิ้นงาน F1, F2, F7, F10, F11 และ F12 บ่งบอกถึงผู้มีความอ่อนหวาน นุ่มนวล ซื่อสัตย์ อ่อนแอ เป็นผู้ตาม และเป็นผู้ถูกกระทำ ส่วนกลุ่มที่ 3 มีความเป็นชายและความเป็นหญิง (Androgyny) ประกอบด้วยชิ้นงาน U3, U7, U10, U12 และ F8 สะท้อนการแสดงพฤติกรรมได้อย่างเหมาะสมตามสถานการณ์ มีความยืดหยุ่น สามารถผสมผสานความเข้มแข็งของผู้ชาย และความอ่อนโยนของผู้หญิง และกลุ่มที่ 4 มีความเป็นหญิงและชายต่ำ ประกอบด้วยชิ้นงาน U2, U5, U8 และ U9 แสดงถึงผู้ที่มีบทบาททางเพศไม่ชัดเจน ไม่สามารถตอบสนองต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม โดยอาจแสดงออกในลักษณะที่ไม่พึงปรารถนาของสังคม

จากนั้น วิเคราะห์ข้อมูลจากงานศิลปะของเยาวชนที่มีความหลากหลายเป็นรายบุคคล ผ่านกระบวนการระดมความคิดเห็น (Brainstorming) เป็นกระบวนการสร้างความเข้าใจในอัตลักษณ์ของเยาวชนผ่านงานศิลปะ โดยนำงานศิลปะที่เยาวชนแต่ละคนสร้างนำเสนอต่อผู้ปกครองทั้งหมด 10 คน โดยประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแบบการวัดของ Likert ดังนี้

ประเด็น	ระดับความเข้าใจ (ร้อยละ)					ค่าเฉลี่ย	ระดับความเข้าใจ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด		
การแสดงออกทางเพศของเยาวชน	100.0					5.0	มากที่สุด
การแสดงออกถึง มิตรภาพ ความรัก และความสนใจทางเพศ	80.0	20.0				4.3	มากที่สุด
ความสัมพันธ์กับครอบครัว	100.0					5.0	มากที่สุด

ตาราง 4 ความเข้าใจในอัตลักษณ์ของเยาวชนผ่านงานศิลปะ

จากตารางที่ 4 ความเข้าใจของครอบครัวในอัตลักษณ์ของเยาวชนผ่านงานศิลปะข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ครอบครัวของเยาวชน มีระดับความเข้าใจในประเด็นการแสดงออกทางเพศของ เยาวชนอยู่ในระดับมากที่สุด (ร้อยละ 100.0) การแสดงออกถึง มิตรภาพ ความรัก และความสนใจ ทางเพศอยู่ในระดับมากที่สุด (ร้อยละ 80.0) และระดับมาก (ร้อยละ 20.0) และความสัมพันธ์กับ ครอบครัวอยู่ในระดับมากที่สุด (ร้อยละ 100.0)

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า จากกระบวนการสร้างความเข้าใจระหว่าง ครอบครัวกับกลุ่มเยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศ โดยใช้กิจกรรมสัมภาษณ์เชิงลึกและ เครื่องมือ Gender Unicorn กับผู้ให้ข้อมูลจำนวน 20 คน พบว่า การเปิดพื้นที่ให้ผู้ปกครองและ เยาวชนได้พูดคุย แสดงออก และรับฟังซึ่งกันและกัน ส่งผลให้ระดับความเข้าใจในครอบครัวดีขึ้น อย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะการยอมรับอัตลักษณ์ทางเพศของเยาวชน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ เยาวชนมีความมั่นใจและเชื่อมั่นในตนเอง ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานของ McConnell, Birkett และ Mustanski (2016) ซึ่งระบุว่า เยาวชนที่ได้รับการยอมรับจากครอบครัวจะมีสุขภาพจิตที่ดีขึ้น และลดความเสี่ยงในการเกิดปัญหาทางอารมณ์ นอกจากนี้ Ryan et al. (2010) ยังชี้ว่า ระดับการ ยอมรับของครอบครัวมีความสัมพันธ์โดยตรงกับการลดภาวะซึมเศร้า ความวิตกกังวล และความรู้สึก ด้อยคุณค่าในหมู่เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศ โดยเฉพาะในช่วงวัยรุ่น ซึ่งเป็นช่วงหัวเลี้ยว หัวต่อของการพัฒนาทางจิตใจ เมื่อเปรียบเทียบกับบริบทของสังคมไทยซึ่งยังคงมีความเข้าใจผิด เกี่ยวกับกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ ผลการวิจัยชิ้นนี้ยังเน้นย้ำบทบาทของครอบครัวในฐานะ "กลไกทางสังคม" ที่สำคัญต่อการสนับสนุนเยาวชนกลุ่มนี้อย่างยั่งยืน

2. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ศิลปะเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพสูงในการ สื่อสารอัตลักษณ์ทางเพศของเยาวชน กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะร่วมกันระหว่าง ผู้ปกครองกับเยาวชน ช่วยให้เกิดการเปิดใจ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และสร้างความเข้าใจซึ่งกัน และกันมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการให้เยาวชนเลือกผลงานศิลปะที่แทนความเป็นตนเอง และให้ ผู้ปกครองตีความโดยไม่ทราบความหมายล่วงหน้า ทำให้เกิดการเรียนรู้จากภายในและลดอคติที่อาจ มีต่ออัตลักษณ์ของกลุ่ม ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดของธนวรรณ เจริญภัทรารุณ (2565) ที่ชี้ว่า กิจกรรมศิลปะแบบมีส่วนร่วมสามารถช่วยให้ผู้เรียนและผู้เข้าร่วมเปิดเผยความรู้สึก ความคิด และ ความเข้าใจในเรื่องอัตลักษณ์ทางเพศได้อย่างปลอดภัย ทั้งยังช่วยสร้างพื้นที่แห่งการยอมรับในระดับ ครอบครัวและสังคม นอกจากนี้ ยังสัมพันธ์กับงานของวนัญญา แก้วแก้วปาน (2560) ซึ่งระบุว่า การ มีส่วนร่วมในครอบครัวมีบทบาทในการสร้างความผูกพันทางอารมณ์ และการยอมรับความแตกต่าง ของสมาชิกในครอบครัว ส่วนพรรัก เขาวนโยธิน (2561) เสริมว่าศิลปะมีคุณค่าต่อการแสดงออก ถึงอัตลักษณ์ ความคิด และความรู้สึกของแต่ละบุคคล ทำให้สามารถใช้เป็นเครื่องมือสร้างความ เข้าใจร่วมระหว่างกันในระดับลึก ดังนั้น กระบวนการศิลปะแบบมีส่วนร่วมที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น จึงมิใช่

เพียงกิจกรรมทางศิลปะเท่านั้น แต่ยังเป็นพื้นที่กลางที่ช่วยเชื่อมโยงจิตใจของเยาวชนกับครอบครัว ลดช่องว่างทางความเข้าใจ และเปิดโอกาสให้เกิดการสื่อสารที่มีคุณภาพยิ่งขึ้น

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาครั้งนี้สามารถสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ที่สะท้อนแนวทางการสร้างความเข้าใจของครอบครัวต่อกลุ่มเยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศ ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมทางศิลปะ โดยสามารถนำเสนอเป็นกรอบแนวคิด “กระบวนการสร้างความเข้าใจครอบครัวด้วยศิลปะ 4 ขั้นตอน ดังนี้

กระบวนการสร้างความเข้าใจครอบครัวด้วยศิลปะ 4 ขั้นตอน

ภาพ 4 กระบวนการสร้างความเข้าใจครอบครัวด้วยศิลปะ 4 ขั้นตอน

จากผลการวิเคราะห์พบว่า กระบวนการนี้ส่งผลเชิงบวกต่อระดับความเข้าใจของครอบครัวในเรื่องการแสดงออกทางเพศ ความรัก ความสนใจทางเพศ และความสัมพันธ์ในครอบครัวในระดับมากที่สุด ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางการพัฒนาสื่อ ศิลปะ และกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ในดำเนินงานแนะแนว การให้คำปรึกษา หรือการพัฒนาความสัมพันธ์ในครอบครัวของกลุ่มเยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยพบว่า กระบวนการศิลปะแบบมีส่วนร่วมมีประสิทธิภาพในการส่งเสริมความเข้าใจของครอบครัวต่อกลุ่มเยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศ โดยเฉพาะการเปิดพื้นที่ให้เยาวชนแสดงออกถึงอัตลักษณ์ของตนเองผ่านงานศิลปะ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความเข้าใจร่วมกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว กระบวนการนี้นำไปสู่ความสัมพันธ์เชิงบวก ความเคารพในความแตกต่าง และการสนับสนุนอย่างสร้างสรรค์ภายในครอบครัว

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 กระทรวงศึกษาธิการควรส่งเสริมให้โรงเรียนมีนโยบายบูรณาการเรียนรู้อาชีพเรื่องความหลากหลายทางเพศ และการใช้ศิลปะเป็นสื่อกลางในการเรียนรู้ร่วมกับครอบครัว

1.2 หน่วยงานด้านสุขภาพจิต เช่น กรมสุขภาพจิต ควรจัดทำแนวทางการให้คำปรึกษา ครอบครัวที่มีบุตรหลานเป็นผู้มีความหลากหลายทางเพศ โดยบูรณาการกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างพื้นที่สนทนาอย่างสร้างสรรค์

1.3 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรสนับสนุนการจัดกิจกรรมชุมชนเพื่อส่งเสริมความเข้าใจในประเด็นเพศวิถี และลดการตีตราทางสังคมในพื้นที่ โดยมีการมีส่วนร่วมของครอบครัว โรงเรียน และองค์กรภาคประชาชน

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

2.1 โรงเรียนควรจัดกิจกรรมแนะแนวที่เปิดโอกาสให้เยาวชนได้แสดงออกทางอัตลักษณ์ตนเองผ่านศิลปะ พร้อมเชิญผู้ปกครองมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน

2.2 นักวิจัยและนักพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้ควรใช้ผลการวิจัยนี้เป็นต้นแบบในการพัฒนากิจกรรมศิลปะแบบมีส่วนร่วม เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจทางเพศและลดช่องว่างระหว่างวัยในครอบครัว

2.3 ครูแนะแนวและนักจิตวิทยาการศึกษา ควรใช้เครื่องมือเช่น Gender Unicorn ร่วมกับกิจกรรมศิลปะ เพื่อส่งเสริมการรับรู้และสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างครอบครัวกับเยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศ

เอกสารอ้างอิง

- ธนวรรณ เจริญภัทรวุฒิ. (2565). การสร้างพื้นที่ปลอดภัยผ่านกิจกรรมศิลปะ: การมีส่วนร่วมของเยาวชนหลากหลายทางเพศ. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อความเสมอภาคทางเพศ.
- ปริญญ์ กิตติธีระศักดิ์ และ Matthews, A. K. (2562). แบบจำลองความเครียดในคนกลุ่มน้อย: กรอบแนวคิดของภาวะเสี่ยงทางสุขภาพจิตในคนกลุ่มน้อยทางเพศและเพศสภาวะ. *วารสารการพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต*, 33(1), 1–17.
- พรรัก ชาวนโยธิน. (2561). ศิลปะกับการสร้างอัตลักษณ์: การศึกษากระบวนการเรียนรู้ในครอบครัว. *วารสารศิลปะและสังคมศึกษา*, 10(2), 45–59.
- วันัญญา แก้วแก้วปาน. (2560). การมีส่วนร่วมของสมาชิกในครอบครัว: พื้นฐานของความเข้าใจและการยอมรับ. *วารสารครอบครัวศึกษา*, 7(1), 22–38.
- McConnell, E. A., Birkett, M. & Mustanski, B. (2016). Families matter: Social support and mental health trajectories among lesbian, gay, bisexual, and transgender youth. *Journal of Adolescent Health*, 59(6), 674–680.
- Ryan, C., Russell, S. T., Huebner, D., Diaz, R., & Sanchez, J. (2010). Family acceptance in adolescence and the health of LGBT young adults. *Journal of Child and Adolescent Psychiatric Nursing*, 23(4), 205–213.